

**BIOGRAFIA TWÓRCY JAKO SZKOŁA TWÓRCZEGO MYŚLENIA.
NA PRZYKŁADZIE ŻYCIORYSU I DOROBKU ARTYSTYCZNEGO
WISŁAWY SZYMBORSKIEJ**

Zuzanna Czechowska

Zakład Dydaktyki Literatury i Języka Polskiego
Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
E-mail: zuzanna.czechowska@gmail.com

ABSTRAKT

Teza. Autorka wyraża przekonanie, że poprzez przemyślane i właściwie zaplanowane omawianie biografii pisarzy na lekcjach języka polskiego można rozwijać twórcze postawy uczniów i inspirować ich do generowania własnych tekstów kultury. Jako niezbędny przykład do omówienia problemu wybrała życiorys Wisławy Szymborskiej. Wydaje się bowiem, że polska noblistka była osobą twórczą w dwojakim znaczeniu, a zaaranżowane przez polonistę działania dydaktyczne, mające na celu przybliżenie życia wewnętrznego W. Szymborskiej, mogą wpływać na wspieranie i rozwój twórczych postaw młodych ludzi.

Omówione koncepcje. Autorka opiera się na ustaleniach badaczy dziedzin, jakimi są psychologia i pedagogika twórczości. Interesują ją koncepcje, które przypisują edukacji ważną rolę w rozwijaniu postaw twórczych dzieci i młodzieży. Szczególną uwagę zwraca na twórczą edukację polonistyczną i związki omawiania biografii twórców ze wspieraniem nieschematycznego myślenia (pierwsze rozumienie twórczości) oraz generowaniem wytworów (drugie podejście).

Wyniki i wnioski. Polonista świadomy wartości edukacyjnych, które mogą płynąć z omawiania biografii na lekcjach, być może odejdzie od motywowania uczniów do przyswajania wiedzy na temat wydarzeń z życia twórcy i dat ważnych dla jego biografii. Zamiast tego może wspierać twórcze postawy uczniów i inspirować do działań twórczych poprzez poznanie faz procesu twórczego czy przybliżenie sylwetki autora: jego zainteresowań, cech charakteru, mocnych i słabych stron, czyli poprzez pokazanie człowieka, który nie jest doskonały i genialny, ale który osiągnął wiele dzięki trudnej drodze, pełnej porażek i ciężkiej pracy.

Oryginalność/wartość poznawcza podejścia. W artykule autorka porusza problem omawiania biografii na lekcjach języka polskiego – jednej z dominujących czynności, z jakimi musi się zmierzyć nauczyciel tego przedmiotu. Jednocześnie zwraca uwagę na to, iż notki biograficzne w podręcznikach odznaczają się niską wartością dydaktyczną i wychowawczą, a także przedstawia propozycje działań, które mogłyby w inny sposób traktować biografie, co wydaje się nowatorskie i ważne dla dydaktyki języka polskiego.

Słowa kluczowe: Wisława Szymborska, biografia, twórczość, edukacja polonistyczna

The author's biography as a school for creative thinking: a case study of Wisława Szymborska's biography and body of work

ABSTRACT

Thesis. The paper is based on the assumption that through reflection and appropriately planned discussions of writers' biographies during Polish language lessons, creative attitudes in students can be developed, and they may be inspired to generate their own cultural texts.

Conceptual discussion. The paper is based on the findings of researchers from such fields as psychology and creative pedagogy. The concepts which play an important role in developing creative attitudes in children and teenagers are discussed. Special attention is given to creative education of the Polish language, and the connection between discussing authors' biographies and the support of non-schematic thinking (first understanding of creativity) and the generation of works (second approach).

Findings and conclusions. The Polish language teacher who is aware of the educational values which may come from discussing biographies during lessons may as well resign from motivating students to adapt knowledge about the events in author's life and the important dates in their biographies. Instead, the teacher may support creative attitudes in students and inspire them to act creatively by familiarizing them with the phases of the creative process and the author's portrait, i.e.: their interests, features of character, strengths and weaknesses. In other words, the teacher may show a human who is not perfect and genius, but achieved a lot through their difficult journey full of failures and hard work.

Originality/research value of the approach. The paper deals with an issue of discussing biographies during Polish language lessons - one of the dominant activities a teacher of the subject needs to address. It is stressed that biographical notes in handbooks present low educational and didactic values. Presenting proposed activities which could treat biographies in a different way seems innovative and important for Polish language didactics.

Key words: Wisława Szymborska, biography, creativity, Polish language education

BIOGRAFIE NA LEKCJACH JĘZYKA POLSKIEGO

Podczas omawiania dzieł literackich na lekcjach języka polskiego nie sposób nie wspomnieć, choćby zdawkowo, o autorze tekstu. W niektórych wypadkach nauczyciele zapewne decydują o tym, czy dogłębne omówienie życia autora będzie funkcjonalne dla celów przeprowadzanej lekcji i czy przytoczone fakty z życia pisarza będą stanowiły istotne poszlaki na drodze interpretacji dzieła. Żeby przejść do problematyzowania podjętego zagadnienia, istotne wydaje się wyjaśnienie, czym właściwie jest biografia. Jak podaje *Słownik terminów literackich*, biografia to:

życiorys, opowiadanie o kolejach życiowych jakiejś osoby, zwłaszcza wybitnej, mające – w zależności od celu – charakter naukowo-historyczny, literacki, panegiryczny lub popularyzatorski. Pierwsze b. zawdzięczamy czasom starożytnym (...); ustalony wówczas typ b.

obejmował obok relacji o faktach z życia postaci również próbę rekonstrukcji jej osobowości, a także wyraźnie zaznaczoną intencję dydaktyczną autora (Sławiński, 2010, s. 67).

Okazuje się zatem, że biografia w tradycyjnym rozumieniu to nie tylko wydarzenia, które miały miejsce w czyimś życiu i ich daty (lepiej mówić w tym kontekście o kalendarium), ale również życie wewnętrzne i to, co dana osoba, np. twórca, chciała po sobie pozostawić. Wydaje się, że właśnie to dawne pojmowanie biografii ma dużą wartość edukacyjną i daje szansę na wspieranie oraz rozwijanie twórczych postaw u uczniów. Kiedy będę posługiwać się w artykule słowem „biografia”, będę rozumiała ją jako życiorys osoby, który oprócz wydarzeń i faktów z życia uwzględnia również życie wewnętrzne, w tym cechy osobowości, podejście do świata i – na potrzebę badań – podejście do działań twórczych.

Literatura przedmiotu podaje zalety pracy z biografią na lekcjach języka polskiego. Według badaczy zaplanowane i przemyślane omawianie życiorysów pisarzy z uczniami jest istotne, m.in. z poniżej wymienionych powodów:

- dodaje odwagi i wiary w powodzenie działania,
- stanowi pretekst do przemyśleń na temat osobistych możliwości (mocnych i słabych stron),
- może stać się inspiracją do podjęcia własnych działań twórczych,
- zachęca do podążania za przykładem człowieka, który wiele osiągnął,
- pozwala lepiej poznać warsztat pracy twórcy, tzn. uświadamia, że dzieła nie powstają w jeden dzień, nie są wynikiem „ośnienia”, lecz często trudnej, długotrwałej i nie wolnej od błędów i porażek pracy (Piątek, 2012).

Nieemożliwe jest jednak osiągnięcie tych celów za pomocą odczytywania notek biograficznych znajdujących się na marginesach stron w wielu podręcznikach do kształcenia literackiego. Odznaczają się one niską funkcjonalnością, gdyż sprowadzają się często do podania daty urodzenia i, w przypadku osób nieżyjących, daty śmierci. Czasem pojawiają się wiadomości o pochodzeniu, członkach najbliższej rodziny, wykonywanych przez twórcę zawodach, wykształceniu, miejscu zamieszkania czy nauki. Niekiedy, obok dat i faktów z życia, znajdują się skrócone opisy dorobku artystycznego pisarzy w formie krótkiej charakterystyki napisanych dzieł¹, jak w poniższym przykładzie:

Wisława Szymborska – (1923-2012), poetka. W swoich wierszach często stosowała żart, ironię i paradoks, snując refleksję nad człowiekiem, sensem życia oraz stosunkiem jednostki do historii. Za całokształt twórczości otrzymała w 1996 r. Literacką Nagrodę Nobla. W 2011 r. odznaczono ją Orderem Orła Białego, który jest nadawany jedynie najwybitniejszym Polakom (Szulc, 2015, s. 70).

W podręczniku *Między nami* dla klasy szóstej (Łuczak, Murdzek, 2017) widnieje atrakcyjne graficznie zestawienie ważnych momentów z życia tej samej autorki. Podane tu informacje to data urodzin noblistki, nazwa szkoły, do której uczęszczała, przebieg kariery zawodowej, informacja o studiach na Uniwersytecie Jagiellońskim, data wydania pierwszego tomiku *Dlatego żyjemy* oraz rok przyznania Nagrody No-

¹ Notki biograficzne zawarte w podręcznikach do języka polskiego mają różną budowę i zawierają bardzo różne dane na temat autorów lektur szkolnych. Przytoczone przeze mnie przykłady to oczywiście niewystarczający wycinek, a o notkach biograficznych w podręcznikach na różnych etapach edukacyjnych mógłby powstać odrębny artykuł.

bla. Takie zestawienie można potraktować jako skrócone kalendarium życia poetki. Nie stanowi ono jednak pogłębionej i wartościowej próby wykorzystania życiorysu autora dla celów dydaktycznych czy wychowawczych, ani tym bardziej dla celów wspierania i rozwijania twórczości uczniów.

Wydaje się, że nauczyciel świadomy korzyści pracy z biografią, chętniej sięgnie po biografie literackie, filmy dokumentalne o twórcach, wspomnienia przyjaciół, listy i inne ślady ich życia wewnętrznego, które mają szansę inspirować ucznia do własnych działań artystycznych, ponieważ to właśnie one najbardziej przybliżają do poznania osobowości twórcy².

DLACZEGO WISŁAWA SZYMBORSKA?

Jako niezbędny do omówienia problemu przykład, wybrałam życiorys i dorobek artystyczny W. Szymborskiej. Będzie on stanowił jedynie egzemplifikację do mówienia o możliwych działaniach dydaktycznych, które prowadzić można w oparciu o wiele biografii i na wiele różnych sposobów. Fakty z życia noblistki i dostępne informacje na temat jej prywatności, w tym przyzwyczajień, stylu pracy i cech osobowości, pozwalają stwierdzić, że była ona osobą twórczą w dwojakim znaczeniu. W pierwszym: jako autorka wielu uznanych tomików poezji, felietonów i innych tekstów kultury, np. wyklejanek/kolaży (Balcerzan, 2015); w drugim: jako osoba myśląca twórczo, obserwująca świat i przekształcająca go na sobie właściwy sposób, a więc wykazująca cechy postawy twórczej. To właśnie te dwa rodzaje twórczości można poprzez omawianie biografii wspierać i rozwijać: twórczą postawę, która może – choć nie musi – prowadzić do generowania wytworów.

Jak podaje literatura przedmiotu, twórcza postawa charakteryzuje się aktywnym zachowaniem wobec świata, które polega na wysoko rozwiniętej motywacji do poznawania i odkrywania, a także przekształcania rzeczywistości we właściwy dla siebie sposób. Osoba twórcza bacznie obserwuje świat, reaguje na płynące z niego bodźce i dziwi się temu, co pozornie oczywiste i nie wymagające poddawania w wątpliwość (Popek, 2003). Informacje na temat noblistki znane z książek biograficznych, wspomnień przyjaciół i filmu dokumentalnego o W. Szymborskiej pozwalają stwierdzić, że każda z tych cech była jej przynależna.

Materiały, które posłużyły do zbudowania obrazu W. Szymborskiej jako osoby wykazującej twórczą postawę, to przede wszystkim próba biografii autorstwa Anny Bikont i Joanny Szczęsnej pt. *Pamiętkowe rupiecie, przyjaciele i sny Wisławy Szymborskiej* (Bikont, Szczęsna, 1998), wspomnienia przyjaciół i współpracowników noblistki zebrane przez Agnieszkę Papieską w publikacji *Zachwył i rozpacz. Wspomnienia o Wisławie Szymborskiej* (Papieska, 2014) oraz film dokumentalny w reżyserii Katarzyny Kolendy-Zaleskiej *Chwilami życie bywa znośne* (Kolenda-Zaleska, 2009). Zawarty w tytule artykułu „dorobek artystyczny” zostanie jedynie o tyle omówiony, o ile uzupełnia biografię. W. Szymborska twierdziła bowiem, że „ma hamulce i opory przed opowiadaniem o sobie”. Mówiła: „nie wiem, z jakimi zasobami wewnętrznymi zostają ci, co lubią się zwierzać. Przecież trzeba zachować coś

² Warto zwrócić uwagę na programy szkolne z ostatnich dziesięcioleci ubiegłego wieku, które zakładały większe możliwości pracy z biografią na lekcjach języka polskiego (źródło podane w tekście głównym) (Zob. Uryga, 1996).

dla siebie. (...) Próbuję pewne doświadczenia zmieścić w wierszach. Czasami się to udaje, czasami nie. Ale mówić o nich wprost, to nie moja rola" (Bikont, Szczęsna, 1998, s. 21). Wspomnień, emocji, podejścia do życia czy cech osobowości można zatem szukać w samej jej twórczości, i to nie tylko poetyckiej, ale także w słynnych wyklejankach³.

JAK OMAWIAĆ BIOGRAFIE, ŻEBY WSPIERAĆ TWÓRCZOŚĆ?

Fakty z życiorysu twórców, które często można odczytać w podręcznikach, pozwalają umiejscowić twórczość autorów lektur w czasie. Mnogość dat pojawiających się przy ich nazwiskach skłania do myślenia o tym, w jakich czasach żyli. Kontekst historyczny jest na pewno istotny, tym bardziej że w wielu wypadkach wpływa na interpretację tekstów. Warto więc zastanowić się, jak czasy w których żyła, np. W. Szyborska, wpłynęły na jej twórczość. Należała przecież do konkretnej formacji pokoleniowej, która była świadkiem mutacji kultury. Mam tu na myśli przejście od XX-lecia międzywojennego do czasów wojny, następie PRL-owskiej nowomowy i cenzury aż w końcu egzystencji w czasach ponowoczesnych (Legeżyńska, 1996). Ciekawa może okazać się refleksja nad tym, w jakim stopniu bodźce płynące z zewnątrz wpływają na wnętrze twórcy. Niewykluczone, że inspiracją do działań literackich uczniów okaże się dobrze zaplanowana lekcja języka polskiego, podczas której młodzież zastanowi się, w jakich czasach żyje, co ich otacza, jakiego języka używa się w domu/mediach/między rówieśnikami, słowem – jaki jest współczesny, otaczający ich świat, a następnie przeleje te myśli na papier.

W biografii W. Szyborskiej na pewno warto oświetlić te fakty, wydarzenia i działania, które stały się istotne dla jej twórczości oraz te uświadamiające, że osoba twórcza, to niekoniecznie geniusz, któremu łatwo przychodzi wygenerowanie dzieła, lecz ten, kto się myli, popełnia błędy, ponosi porażki. W życiu W. Szyborskiej szczególnie jedna sytuacja kładzie się cieniem na jej wizerunku. Mowa tu oczywiście o wierszu napisanym „ze szczerego serca" (Bikont, Szczęsna, 1998, s. 103) po śmierci Stalina czy w ogóle zbiorze tekstów sławiących ówczesnych rządzących. Lenin został przez W. Szyborską nazwany „nowego człowieczeństwa Adamem" (Szyborska, 1954, s. 42), co po latach poetka postrzegala już wyłącznie w kategorii popełnionego błędu, tłumacząc, że hasła głoszone przez Stalina, Lenina czy Bieruta były dla młodej osoby atrakcyjne i ważne (Kolenda-Zaleska, 2009). Dla zagadnienia twórczości to istotny wniosek. Przykład działań W. Szyborskiej na rzecz wspierania aparatu ówczesnej władzy i późniejsze wycofanie się z takich poglądów, daje szansę na uświadomienie młodym ludziom, że twórca popełnia błędy jak każdy inny człowiek, a zmiany poglądów są zupełnie naturalne i potrzebne.

Jak podaje literatura przedmiotu, ważne w rozwijaniu twórczości jest posiadanie wzoru, przewodnika, „idola" (Nęcka, 2002). Wydawać by się mogło, że W. Szyborska najchętniej szukałaby inspiracji w twórczości innych poetów czy pisarzy. Okazuje się jednak, że poza Czesławem Miłoszem i – w mniejszym stopniu – Bolesławem Leśmianem, uwielbiała malarzy holenderskich, zwłaszcza Rembrandta

³ Ślady biografii w twórczości, poetyckiej i nie tylko, W. Szyborskiej mogłyby stanowić materiał na odrębny artykuł badawczy.

Harmenszoona van Rijna i Jana Vermeera. Uważała, że często mówią o tym samym, o czym ona chciałyby powiedzieć i przełożyć na swój język – język poezji. Obrazy stanowiły dla noblistki inspirację do podjęcia własnych działań twórczych i, jak sama o tym mówiła, otwierały jej „furtki do myślenia” (Kolenda-Zaleska, 2009). Była miłośniczką filmów Woody’ego Allena, a więc można przypuszczać, że specyficzny żart i humor produkcji amerykańskiego reżysera i scenarzysty również w jakimś stopniu wpływał na postrzeganie świata noblistki. Skoro W. Szymborska miała swoich mistrzów i idoli, którzy dostarczali poprzez swoje wiersze, obrazy i filmy inspiracji do twórczości, być może dla uczniów to właśnie W. Szymborska może stać się kimś, za czym takim myślenia warto podążać. Dobrym działaniem podczas lekcji mogłoby być stworzenie wiersza na ten sam temat, który podejmuje dzieło malarskie omawiane na zajęciach lub próba napisania ekfrazy. Inną propozycję mogłoby stanowić wyklejanie kolaży po zapoznaniu się z tymi stworzonymi przez W. Szymborską. Możliwości działań, które inspirowałyby uczniów do własnej twórczości jest wiele. Należy jedynie pamiętać o tym, żeby zaoferować uczniom wachlarz możliwości do podjęcia, ale nie nakłaniać do naśladownictwa. Naśladownictwo jest bowiem z natury nietwórcze (Nęcka, 2002).

Przy pracy z biografią twórcy na lekcji języka polskiego dobrze sięgnąć również do wiadomości o tym, jak osoba, o której mówimy postrzegała świat, co robiła na co dzień, w jaki sposób pracowała nad swoimi dziełami etc. Tych informacji o nobliście dostarcza rozmowa poetki z K. Kolendą-Zaleską w filmie *Chwilami życie bywa znośne*. Okazuje się, że żart, humor i zabawa to coś, bez czego W. Szymborska nie funkcjonowała i bez czego nie mogłaby powstać jej twórczość. Wiele ujęć produkcji nagranych zostało w podróży, podczas których poetka na bieżąco układała wiersze na podstawie obiektów, zjawisk i przedmiotów akurat dostrzeżonych. Były to np. limeryki z nazwami miejscowości zamieszczonymi na tablicach przed wjazdem do miasta (Kolenda-Zaleska, 2009). Okazuje się, że twórcza postawa poetki pozwalała na tworzenie w każdym miejscu, na każdy temat i z każdego napotkanego po drodze zjawiska. Jej twórczość rodziła się bowiem ze specyficznej obserwacji najmniejszych elementów świata i bardzo uważnego spoglądania, które było przepełnione zdziwieniem. Kiedy nauczyciel jest świadomy tych źródeł inspiracji do twórczości, może poprosić uczniów o spojrzenie na otaczający świat z podobną wrażliwością, np. zmotywować do tego, aby pomyśleli o przedmiotach znajdujących się najbliżej nich w nieznanym im dotąd sposób, z innej perspektywy, może najbardziej odległej od tej, którą zwykle by przyjęli. Można wprost sięgnąć do działań, które dostrzegamy śledząc zachowanie W. Szymborskiej przed kamerą i podczas wycieczki szkolnej poprosić uczniów o stworzenie limeryku z nazwą miejscowości, w której się znajdują, ale też uwrażliwić młodych ludzi na to, że każdy napotkany człowiek, przedmiot, zwierzę, roślina, zjawisko atmosferyczne, słowem – wszystko to, co ich otacza, może stanowić zaproszenie do podjęcia różnego rodzaju działań artystycznych, w tym pisanie poezji.

W rozwijaniu twórczych postaw uczniów niezwykle istotne byłoby również uświadomienie im, jak przebiega proces twórczy. W przypadku omawiania życiorysu i dorobku W. Szymborskiej może oprócz czytania jedynie bezbłędnie wydrukowanych wierszy w podręczniku, warto pokazać uczniom, jak wyglądały ręko-

pisy noblistki. W ostatnim tomiku W. Szymborskiej *Wystarczy* (Szymborska, 2011) znajdują się kopie rzeczywistych zapisków poetki, nierzadko bardzo mocno pokreślone, z dużą liczbą poprawek lub całkowicie odrzucone. Wykorzystanie takich materiałów na lekcjach języka polskiego pozwala na zapoznanie uczniów z fazami procesu twórczego, który nie jest pozbawiony popełniania błędów. Uczniowie mogą nosić w sobie przekonanie, że twórcy to ludzie genialni, którym pisanie wiersza czy powieści przychodzi łatwo i szybko. Być może w niektórych przypadkach tak się zdarza, i zdarzało także u W. Szymborskiej⁴, ale są to raczej incydentalne zdarzenia, a powstałe w ten sposób wiersze stanowią bardzo nieliczną grupę dorobku artystki.

Warto na podstawie omawiania biografii autorki uświadomić uczniom, jak ważna w twórczym myśleniu jest otwartość na inne dziedziny i wszechstronne zainteresowania. Można by pomyśleć, że W. Szymborska otaczała się jedynie tomikami poezji, dziełami malarskimi, chodziła do teatrów i uwielbiała kulturę wysoką. Tymczasem dla zrównoważenia trudnej i poważnej materii, w której pracowała na co dzień, oglądała walki bokserskie i szczególnie z zainteresowaniem darzyła Andrzeja Gołotę. Kupowała kiczowate figurki i gadżety, które następnie wystawiała na loteryjkach urządzanych dla przyjaciół. Część przedmiotów zostawiała dla siebie. Bardziej niż polityka ciekawiła ją natura, w szczególności przejawiała zainteresowanie szympancami (Kolenda-Zaleska, 2009; Szczęsna, Bikont, 1998). Okazuje się zatem, że twórca, to nie osoba, która pracuje w „trudno dostępnych laboratoriach uczonych i pracowitych asystentów” (Szmidt, 2008, s. 80), lecz wśród tego, co dla niej dobre, ważne i w żaden sposób nieograniczające jej osobowość.

Zamiast jedynie wspominać o tym, że za swój okazały i wybitny dorobek artystyczny W. Szymborska otrzymała nagrodę Nobla, być może warto opowiedzieć o tym, jak na tę wieść zareagowała. Zaskoczenie i zawstydzenie, z jakim poetka odebrała informację o przyznaniu wyróżnienia, były na tyle widoczne, że zamiast o wielkim sukcesie przyjaciele i noblistka mówili o „tragedii sztokholmskiej” (Kolenda-Zaleska, 2009). Tę informację można wykorzystać nie tylko jako ciekawostkę, ale także jako idealną ilustrację celu tworzenia. W. Szymborska nie tworzyła dla nagród, sławy, ani dla korzyści materialnych. Zapytana przez K. Kolendę-Zaleską o to, dlaczego pisze poezję, odpowiedziała: „a tego to ja nie wiem” (Kolenda-Zaleska, 2009). Wydaje się, że prawdziwa twórczość rodzi się właśnie wtedy, kiedy nie oczekuje się wymiernych korzyści, prestiżowych nagród i szybkiego zarabiania pieniędzy. Literatura przedmiotu podaje, że uczniów wtedy nauczymy twórczości, kiedy będziemy ich przyzwyczajając do oddalania gratyfikacji za wykonaną pracę (Galewska-Kustra, 2009).

Oprócz popełnianych błędów i odnoszonych sukcesów, warto pokazać jeszcze jedną stronę życia wewnętrznego twórcy. Inspiracją do tworzenia dla wielu z nich było cierpienie, uczucie przynależne każdemu człowiekowi. Wątki biograficzne zwią-

4 Mam tutaj na myśli limeryki powstałe „w biegu” – np. podczas nagrywania filmu *Chwilami życie bywa znośne* (Kolenda-Zaleska, 2009). Ciekawa wydaje się również wypowiedź Brunona Miećugowa o tym, jak W. Szymborska siadała podczas spotkań towarzyskich w ciemnym pokoju, myślała o wierszu, a następnie siadała przy biurku i na kartce zapisywała gotowy wiersz. Tego rodzaju działania mogły oczywiście obrosnąć legendą i nie należy traktować ich jak wiarygodnych i sprawdzonych faktów.

zane z tą emocją można odczytać np. w jednym z najpopularniejszych wierszy W. Szyborskiej, *Kot w pustym mieszkaniu* (Szyborska, 2006, s. 300-301). Powstał on po śmierci Kornela Filipowicza, największej miłości noblistki. Podczas omawiania tego wiersza z uczniami można wspomnieć, że powodem jego napisania był głęboki smutek i żal autorki oraz zachęcić młodzież do wyrażenia poprzez język poezji własnych problemów, rozterek czy wątpliwości.

Wydaje się, że poetka sama wolałaby być zapamiętana z pielęgnowania przyjaźni, urządzanych loteryjek, porcelanowych figurek i miłości do A. Gołoty. O takich indywidualnych upodobaniach, przedmiotach i miejscach, którymi osoba się otaczała, warto przy omawianiu twórczości mówić. To one, w przeciwieństwie do liczb składających się na daty tak naprawdę mówią o człowieku. Tą samą refleksją dzieli się sama noblistka w wierszu *Pisanie życiorysu*, z przykrością diagnozując kondycję współczesnego człowieka, dla którego „zamiana krajobrazów na adresy/ i chwiejnych wspomnień w nieruchome daty” (Szyborska, 2006, s. 267-268) stała się normą i najwyższą wartością. Skoro daty nic o człowieku nie mówią, może rzeczywiście warto zastąpić je tym wszystkim, co nie dość, że da uczniom możliwość poznania twórcy bliżej, to jeszcze może zainspirować do własnej twórczości.

PODSUMOWANIE

Jak pokazały zebrane przykłady elementów biografii W. Szyborskiej, dzięki przybliżaniu życia twórcy, także – a może przede wszystkim – tego wewnętrznego, można rozwijać twórcze postawy i działania uczniów. Uświadomienie młodym ludziom, że twórcy są ludźmi, którzy mierzą się z uniwersalnymi problemami, mają swoje słabości, popełniają błędy, zmieniają swoje poglądy i sposób myślenia oraz potrafią żartować, a nawet wykorzystywać humor w twórczości, może oswoić lęk przed tworzeniem wśród młodzieży. Ostatni z tych elementów, zabawa, jest uważany za jeden z najważniejszych komponentów prowadzących do twórczości (Kołodziej, Niesporek-Szamburska, 2008). Warto pamiętać o tym, że nie wszystko, co podczas tej zabawy powstaje w zeszytach młodych ludzi, musi od razu zasługiwać na wyróżnienie, prestiż i sławę, ale może okazać się grafomańską próbą, której – jak podaje literatura – nie należy się obawiać i wstydzic (Bortnowski, 2001). Początki twórczości, jak widać chociażby po wczesnym dorobku W. Szyborskiej, bywają różne. Ważne jednak, żeby pomimo porażek i niepowodzeń, motywować uczniów do poszukiwań, jak bowiem powiedziała sama poetka, twórca nigdy nie może „wiedzieć”, musi ciągle się dziwić i stawiać pytania (Kolenda-Zaleska, 2009).

BIBLIOGRAFIA

1. Balcerzan E. (2015). Wyklejanki – felietony – wiersze. W: J. Grądział-Wójcik, K. Skibski (red.), *Niepojęty przypadek. O poezji Wisławy Szyborskiej* (s. 93-116). Kraków: Wydawnictwo Pasaż.
2. Bikont A., Szczęsna J. (1998). *Pamiętkowe rupiecie, przyjaciele i sny Wisławy Szyborskiej*. Warszawa: Prószyński i S-ka.
3. Bortnowski S. (2001). Lekcje z poezji jako lekcje twórczości. W: B. Myrdzik, M. Karwatowska (red.), *Twórczość w szkole. Rzeczywiste i możliwe aspekty zagadnienia* (s. 121-132). Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.

4. Galewska-Kustra (2009). Dwanaście kluczowych decyzji dla twórczości – stymulowanie kreatywności uczniów w koncepcji Roberta J. Sternberga. W: S. Popek, R. Bernacka, C. Domański i inni (red.), *Psychologia twórczości. Nowe horyzonty* (s. 286-296). Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
5. Kolenda-Zaleska K. (2009). *Chwilami życie bywa znośne*, www: <https://www.youtube.com/playlist?list=PL69A3D0131754D8DC> [dostęp: 01.10.2017].
6. Kołodziej A., Niesporek-Szamburska B. (2008). *Tworzyć teksty*. Kielce: Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP.
7. Legeżyńska A. (1996). *Wisława Szymborska*. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis.
8. Łuczak A., Murdzek A. (2017). *Język polski. Między nami (klasa 6)*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe.
9. Nęcka E. (2002). *Psychologia twórczości*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
10. Papińska A. (2014). *Zachwyty i rozpacz. Wspomnienia o Wisławie Szymborskiej*. Warszawa: Dom Wydawniczy PWN.
11. Piątek E. (2012). Naznaczeni nieprzeciętnością. O twórcach i twórczości w szkole. W: A. Janus-Sitarz (red.), *Twórczość i tworzenie w edukacji polonistycznej* (s. 64-81). Kraków: Universitas.
12. Popek S. (2003). *Człowiek jako jednostka twórcza*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
13. Sławiński J. (2010). *Słownik terminów literackich* (red.). Wrocław: Ossolineum.
14. Szmidt K. (2008). Jak wyhodować wychuchola – czyli jak nauczać twórczości. *Psychologia w Szkole*, nr 2 (18), s. 77-86.
15. Szulc M. (2015). *Opisać świat. Podręcznik do języka polskiego dla gimnazjum (klasa 1)*. Warszawa: Nowa Era.
16. Szymborska W. (1954). *Dlatego żyjemy*. Warszawa: Czytelnik.
17. Szymborska W. (2006). *Wiersze wybrane*. Kraków: Wydawnictwo a5.
18. Szymborska W. (2011). *Wystarczy*. Kraków: Wydawnictwo a5.
19. Uryga Z. (1996). *Godziny polskiego. Z zagadnień kształcenia literackiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.